

Ryszard Selejda

Formacja liturgiczna kandydatów do kapłaństwa w świetle soborowych i posoborowych dokumentów Magisterium Kościoła

Collectanea Theologica 75/4, 63-82

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RYSZARD SELEJDAK, RZYM

FORMACJA LITURGICZNA KANDYDATÓW DO KAPŁAŃSTWA W ŚWIELE SOBOROWYCH I POSOBOROWYCH DOKUMENTÓW MAGISTERIUM KOŚCIOŁA

4 grudnia 1963 r. został uchwalony pierwszy dokument II Soboru Watykańskiego, *Konstytucja o liturgii świętej* „*Sacrosanctum Concilium*”. Jest to dokument o fundamentalnym znaczeniu dla całego dzieła posoborowej odnowy liturgii w Kościele katolickim. Ojciec Święty Jan Paweł II w 25. rocznicę owego wydarzenia wydał List apostolski, w którym tak oceniał wagę tego dokumentu dla życia Kościoła: „[Ogłoszenie Konstytucji o liturgii] jest to z wielu względów wydarzenie niezapomniane. Konstytucja bowiem była pierwszym owocem Soboru, którego pragnął Jan XXIII dla odnowy Kościoła; przygotował ją szeroko rozwinięty ruch liturgiczny i pastoralny; stała się zwiastunem nadziei dla życia Kościoła i jego odnowy”¹.

„Jeżeli dziś można uznać, że reforma Liturgii, taka, jakiej chciał Sobór Watykański II, została już zrealizowana, to zadaniem do wykonania pozostaje wciąż jeszcze duszpasterstwo liturgiczne, które pozwoli z bogactwa Liturgii obficie czerpać moc spływającą z Chrystusa na wszystkie członki Jego Ciała, którym jest Kościół”².

„Najpilniejszym zadaniem jest formacja biblijna i liturgiczna ludu Bożego, pasterzy i wiernych. Już w Konstytucji zostało podkreślone, że «osiągnięcia tych rezultatów (tzn. uczestnictwa pełnego i czynnego całego ludu) nie można się spodziewać, jeżeli napierw sami duszpasterze nie będą przeniknięci duchem i mocą Liturgii i nie staną się jej nauczycielami» (KL 14). To szeroko zakrojone dzieło powinno rozpoczynać się w seminariach i w domach formacyjnych i być kontynuowane przez całe życie kapłańskie. Taka sama

¹ Jan Paweł II, *List apostolski z okazji 25 rocznicy uchwalenia soborowej Konstytucji o liturgii świętej*, nr 1.

² *Tamże*, nr 10.

formacja, dostosowana do ich stanu, jest niezbędna także dla ludzi świeckich (por. KL 19), tym bardziej że w wielu krajach są oni dziś powołani w coraz większym stopniu do odpowiedzialności za wspólnotę³.

Konstytucja o liturgii świętej odgrywa niewątpliwie zasadniczą rolę w promowaniu właściwej formacji liturgicznej seminarzystów w dobie posoborowej.

Dokument ten stwierdza m.in.: „Liturgia jest (...) pierwszym i niezastąpionym źródłem, z którego wierni czerpią prawdziwie chrześcijańskiego ducha. Dlatego duszpasterze w całej swej pastoralnej działalności powinni gorliwie dążyć do zapewnienia takiego udziału przez należyte wychowanie wiernych (...) Koniecznie więc należy zapewnić duchowieństwu odpowiednią formację liturgiczną”⁴.

W numerze zaś 17 teje Konstytucji zaleca się: „W seminariach i domach zakonnych klerycy powinni otrzymać liturgiczną formację życia duchowego tak przez należyte wprowadzenie, dzięki któremu będą mogli rozumieć święte obrzędy i całą duszą w nich uczestniczyć, jak również przez samo sprawowanie świętych tajemnic oraz innych nabożeństw przepełnionych duchem świętej liturgii. Niech się również nauczą zachowywać przepisy liturgiczne, tak aby życie w seminariach i w instytucjach zakonnych było kształtowane w duchu liturgicznym”⁵.

Urząd Nauczycielski Kościoła, starając się zrealizować powyższe zalecenia Konstytucji poświęca dużą uwagę solidnej formacji liturgicznej kandydatów do kapłaństwa. W licznych, opublikowanych dokumentach podejmuje wysiłki w celu udzielenia pomocy alumnom w poprawnym zrozumieniu ducha odnowionej liturgii, aby dzięki temu była ona natchnieniem ich duchowego życia, działania i uświęcania. Ponadto, wysiłki te są podyktowane nowymi problemami pedagogicznymi powstałymi pod wpływem sekularyzacji życia społecznego. Bardzo często bowiem zaciemnia ona naturę liturgii, pomniejsza zdolność jej autentycznego przeżywania oraz czynnego, świadomego i owocnego w niej udziału. Trudności te do-

³ *Tamże*, nr 15.

⁴ Sobór Watykański II, *Konstytucja o liturgii świętej* „*Sacrosanctum Concilium*”, nr 14 (dalej: KL).

⁵ *Tamże*, nr 17.

strzegają zarówno kapłani jak i seminarzyści, i często wykazują pragnienie głębszego i bardziej autentycznego życia liturgicznego⁶. Istnieje więc konieczność zapewnienia wzorcowości każdej celebracji liturgicznej w seminarium oraz potrzeba otwarcia wspólnoty seminarzystów wobec całej społeczności Kościoła. Wymiary te są niezwykle ważne z racji formacyjnych, albowiem alumni mają być w przyszłości duszpasterzami, a więc odpowiedzialnymi za organizację liturgii we wspólnocie parafialnej.

Dokumenty posoborowe o formacji liturgicznej seminarzystów

Dokumenty posoborowe dotyczące formacji liturgicznej seminarzystów są niezwykle bogate w treści teologiczne i pedagogiczne. Dlatego warto je przynajmniej pobieżnie przedstawić.

Instrukcja Doctrina et exemplo o formacji liturgicznej seminarzystów⁷

Instrukcja stara się ukazać wielką rolę liturgii w formacji kandydatów do kapłaństwa. W rozdziale I skupia uwagę na życiu liturgicznym w seminarium, szczególnie na celebracji Eucharystii i Liturgii Godzin. Rozdział II przedstawia relację między formacją duchową a liturgią. Rozdział III traktuje o praktycznej formacji liturgicznej, między innymi, o przygotowaniu w zakresie muzyki i sztuki sakralnej. Rozdział IV podaje niektóre zarządzenia dotyczące nauczania liturgii w okresie formacyjnym. Dodatek zatytułowany *Lineamenta curriculi institutionis liturgicae* zawiera indeks tematów, które należy podjąć w nauczaniu liturgii.

*Normae quaedam ad Constitutionem Apostolicam Deus scientiarum Dominus recognoscendam*⁸

Dokument podejmuje temat formacji liturgicznej alumnów w dwóch numerach: w 29, w którym stwierdza, że liturgia jest pod-

⁶ Por. P. J. Castellano Cervera, *Liturgia e vita spirituale*, Roma 1985, s. 24-25.

⁷ Por. Kongregacja Edukacji Katolickiej, *Instrukcja „Doctrina et exemplo” o formacji liturgicznej seminarzystów*, Rzym, 25 XII 1965.

⁸ Por. t.ż., *Normae quaedam ad Constitutionem Apostolicam „Deus scientiarum Dominus” recognoscendam*, Rzym, 20 V 1968.

stawowym wymiarem formacji teologicznej, oraz w numerze 35, w którym jest mowa o tym, że na Wydziale Teologicznym, między różnymi sekcjami specjalistycznymi powinna być utworzona również Sekcja Liturgiczna.

Dokumenty *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*⁹

Numer 52 i 53 tego dokumentu mówią o formacji liturgicznej w relacji do życia duchowego (codzienne uczestnictwo we mszy św., formacja do sprawowania kultu eucharystycznego oraz do celebracji Liturgii Godzin). Podkreślają ponadto, iż formacja liturgiczna nie może być uważana za doskonałą, jeśli nie ukazuje alumnom ścisłego związku między liturgią a życiem codziennym i apostolatem.

W numerze 55 wzmiankuje się o częstotliwości przystępowania do sakramentu pokuty; w numerze zaś 56 o odpowiednim przygotowaniu pedagogicznym i duchowym kandydatów przy dopuszczaniu ich do święceń.

Numer 79 poświęcony jest nauczaniu liturgii.

*Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*¹⁰

Jest to obszerny dokument, przez który Kongregacja pragnie zafiarować Konferencjom biskupim pomoc pedagogiczną do zorganizowania skutecznego procesu formacji liturgicznej kandydatów do kapłaństwa w świetle nauczania II Soboru Watykańskiego. Instrukcja ta składa się ze *Wstępu*, w którym jest mowa m.in. o ogromnym znaczeniu liturgii w formacji kandydatów do kapłaństwa. Część pierwsza, zatytułowana *Życie liturgiczne w seminarium*, dotyczy ogólnych przepisów życia liturgicznego w seminarium oraz norm odnoszących się do poszczególnych czynności liturgicznych (msza św. i kult eucharystyczny; Liturgia Godzin; niedziela i rok liturgiczny; sakrament pokuty; celebrowanie i obrzędy przygotowawcze). Druga część nosi tytuł *Nauczanie świętej liturgii w semi-*

⁹ Por. t a ż, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Rzym, 6 I 1970. Dokument ten w formie znowelizowanej został wydany 19 III 1985 r., po ukazaniu się w 1983 r. nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego (dalej: RFIS).

¹⁰ Por. t a ż, *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, Rzym, 3 VI 1979.

nariach. Ponadto Instrukcja zawiera dodatek zatytułowany *Wykaz tematów w nauczaniu liturgii w seminariach*.

*List okólny o niektórych pilniejszych aspektach formacji duchowej w seminariach*¹¹

List zawiera m.in. przepisy dotyczące aspektu doktrynalnego i dyscyplinarnego ofiary eucharystycznej, kładzie nacisk na przygotowanie kandydatów do kapłaństwa przez wykonywanie przez nich posług lektoratu i akolitatu, na formację do poprawnego rozumienia aktualnej praktyki pokutnej, oraz na konieczność właściwej oceny różnych doświadczeń duszpasterskich.

Konstytucja apostolska *Sapientia Christiana*¹²

Konstytucja ta oraz dołączone do niej *Ordinationes* Kongregacji Edukacji Katolickiej¹³ podkreślają, iż wymiar liturgiczny określa w sposób istotny naturę świętej doktryny¹⁴. Liturgika ukazana jest jako dyscyplina obowiązkowa w programie nauczania seminaryjnego¹⁵. Następnie przypomina się, iż należy powołać do życia Instytuty (*ad instar Facultatis*) świętej liturgii¹⁶ oraz że studia liturgiczne powinny stanowić sekcję specjalizacji Wydziału Teologicznego¹⁷.

Adhortacja apostolska posynodalna *Pastores dabo vobis*¹⁸

Ojciec Święty Jan Paweł II w Adhortacji apostolskiej posynodalnej *Pastores dabo vobis* opiera się na dokumentach VIII Synodu Biskupów z 1990 r.: *Instrumentum laboris*, *Relatio post disceptationem* oraz *Elenchus propositionum*. W rozdziale V, zatytułowanym *Wymiary formacji kapłańskiej*, adhortacja poświęca uwagę formacji liturgicznej.

¹¹ Por. też, *List okólny o niektórych pilniejszych aspektach formacji duchowej w seminariach*, Rzym, 6 I 1980.

¹² Por. Jan Paweł II, *Konstytucja Apostolska „Sapientia Christiana”*.

¹³ Por. Kongregacja Edukacji Katolickiej, *Ordinationes*, Rzym, 29 IV 1979.

¹⁴ Por. *tamże*, art. 50.

¹⁵ Por. *tamże*, art. 51, 1°, b).

¹⁶ Por. *Sapientia Christiana*, art. 85.

¹⁷ Por. *Ordinationes*, art. 50.

¹⁸ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska posynodalna „Pastores dabo vobis”* (dalej: PDV).

Po krótkiej i ogólnej prezentacji powyższych dokumentów konieczne jest przypomnienie ich najważniejszych wytycznych, dotyczących posoborowej formacji liturgicznej alumnów.

Wytyczne odnośnie do posoborowej formacji liturgicznej kandydatów do kapłaństwa

Nauczanie soborowe i posoborowe Kościoła ukazują nam w sposób bardzo jasny, iż formacja liturgiczna:

- bazuje na solidnej teologii;
- opiera się na praktyce;
- wymaga odpowiedniej metody studium liturgii.

Formacja liturgiczna bazuje na solidnej teologii

Cała formacja liturgiczna kandydatów do kapłaństwa powinna się opierać na solidnej teologii¹⁹. Do podstawowych elementów doktrynalnych życia liturgicznego zalicza się: historię zbawienia, tajemnicę paschalną Chrystusa, prawdziwą naturę Kościoła, obecność Chrystusa w czynnościach liturgicznych, słuchanie Słowa Bożego, ducha modlitwy, adorację i dziękczynienie, pełne nadziei oczekiwanie na powtórne przyjście Syna Bożego na ziemię. Elementy te mają swoje źródło w objawieniu i przenikają całe życie Kościoła²⁰.

W tej perspektywie staje się bardziej zrozumiałe zalecenie, aby seminarzyści dogłębnie poznali Pismo Święte i dzieła Ojców Kościoła. Istotnie, jedynie dobra znajomość Pisma Świętego interpretowanego przez Ojców, pozwoli im samym odkryć prawdziwą głębię czynności liturgicznych i nauczyć wiernych odkrywać ją i żyć nią²¹.

Ponadto, w tej perspektywie rozumie się lepiej zalecenie, aby w formacji liturgicznej dać pierwszeństwo mszy św. Stanowi ona bowiem centralną tajemnicę w historii zbawienia oraz w całej misji kapłańskiej.

II Sobór Watykański naucza o niej: „W najświętszej Eucharystii zawiera się (...) całe dobro duchowe Kościoła, to znaczy sam Chry-

¹⁹ Por. KL, nr 16.

²⁰ Por. *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 9.

²¹ Por. *tamże*, nr 46, 52.

stus, nasza Pascha i Chleb żywy, który przez swoje ożywione przez Ducha Świętego i ożywiający Ciało daje życie ludziom i w ten sposób usilnie ich zaprasza i pobudza, żeby samych siebie, swoją pracę i wszystkie rzeczy stworzone wraz z Nim składali w ofierze (...) Eucharystia jawi się jako źródło i szczyt całej ewangelizacji (...) Pozostałe zaś sakramenty, tak jak i wszystkie kościelne posługi i dzieła apostołstwa, wiążą się ze świętą Eucharystią i ku niej zmierzają²².

Echem tej nauki Soboru jest stwierdzenie zamieszczone na samym początku posoborowego Mszału ogłoszonego przez papieża Pawła VI: „Sprawowanie Mszy świętej, jako czynność Chrystusa i zorganizowanego hierarchicznie Ludu Bożego, stanowi ośrodek życia chrześcijańskiego tak dla Kościoła powszechnego, jak i lokalnego oraz poszczególnych wiernych²³”.

Z tak pojmowanej hierarchii wartości *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* wyprowadza następujące wskazania dotyczące stylu życia kandydatów do kapłaństwa we wspólnocie seminaryjnej: „Codzienne sprawowanie Eucharystii, dopełniane sakramentalną Komunią, przyjmowaną w pełni dobrowolnie i godnie, niech będzie ośrodkiem całego życia seminarium, alumni zaś niech w nim pobożnie uczestniczą. Biorąc bowiem udział w Ofierze Mszy świętej, będącej «źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego» (KL 10; KK 11), uczestniczą alumni w miłości Chrystusa oraz czerpią z tego najobfitszego źródła moc dla swojego duchowego życia i apostołskiej pracy²⁴”.

Eucharystia ma więc stanowić dla kandydatów do kapłaństwa podstawę i najważniejszy środek rozwoju duchowego oraz ludzkiego. Bliskość z Jezusem obecnym realnie w Eucharystii ma prowadzić do przemiany ich serc i życia duchowego²⁵.

²² Sobór Watykański II, *Dekret o posłudze i życiu prezbiterów „Presbyterorum ordinis”*, 7 XII 1965, nr 5 (dalej: DP).

²³ *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, w: *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986, nr 1.

²⁴ RFIS, nr 52.

²⁵ Por. Sobór Watykański II, *Dekret o formacji kapłańskiej „Optatam totius”*, Rzym, 28 X 1965, nr 8 (dalej: DFK); RFIS, nr 52; J. Martín Abad, *La espiritualidad sacerdotal en: La formación para el ministerio presbiteral*, w: *Espiritualidad del presbítero diocesano secular*, Madrid 1987, s. 527; A. H. Casero, *La formación espiritual en la exhortación „Pastores dabo vobis”*, Seminarios 39/1993, s. 303-329; M. Maciel, *La formación integral*, Roma 1991, s. 127; J. Wątróba, *Permanenta formacja duchowa kapłanów w świetle soborowych i posoborowych dokumentów Urzędu Nauczycielskiego Kościoła (1963-1994)*, Częstochowa 1999, s. 204.

W tym kontekście Kongregacja Edukacji Katolickiej przypomina, aby czynny udział w codziennej mszy św. stanowił dla alumna najważniejsze wydarzenie dnia²⁶. Według Adhortacji apostolskiej *Pastores dabo vobis* codzienne uczestnictwo seminarzysty w Eucharystii powinno być dla niego „szczytem chrześcijańskiej modlitwy”²⁷ i specyficznym źródłem miłości pasterskiej²⁸.

Udział w Ofierze eucharystycznej ma też kształtować w alumnie postawę Chrystusa, drugiego Adama, który swoim zbawczym posłuszeństwem wybawił ludzkość z następstw nieposłuszeństwa pierwszego Adama (por. Rz 5, 12-19). Przewodnim hasłem udziału seminarzysty we mszy św. winny być słowa apostoła Pawła: „Razem z Chrystusem zostałem przybity do krzyża. Teraz zaś już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus” (Ga 2, 19). Składać ofiarę to przeżywać mistyczną śmierć z Chrystusem – śmierć dla grzechu, będącą przecież konsekwencją naszego wszczęcia w Chrystusa i solidarności z Nim w Jego śmierci w czasie naszego chrztu (por. Rz 6, 1-14). Udział w Eucharystii wprowadza więc chrześcijanina – alumna seminarium i prezbitera – w samo serce Paschalnego Misterium. Jest aktualizacją chrztu, ustawicznym umieraniem i powstawaniem do nowego życia. Przez codzienne sprawowanie Eucharystii prezbiter otrzymuje dar pasterskiej miłości, która jest źródłem dynamizmu jego duchowego życia²⁹.

Soborowy Dekret o postudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis* przypomina: „Miłość pasterska wypływa głównie z Ofiary eucharystycznej, ponieważ całe życie prezbitera jest w niej zakorzenione, tak iż to, co dokonuje się na ołtarzu ofiarnym, kapłańskie serce stara się odnieść do siebie”³⁰.

W świetle tych słów zrozumiałe jest zalecenie dokumentów, aby alumni przez codzienny udział w Eucharystii dostarczali sprawdzianu szczerości i autentyczności swego powołania³¹, i aby prezbiterzy byli przez całe życie wierni zasadzie codziennej celebracji mszy św.³²

²⁶ Por. *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 23.

²⁷ PDV, nr 48.

²⁸ Por. *tamże*, nr 23.

²⁹ Por. S. Czernik, *Liturgia w formacji kapłanów według nauki Soboru Watykańskiego II*, *Roczniki Teologiczne* 1 (2003) 8, s. 98-100.

³⁰ DP, nr 14.

³¹ Por. *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 25-26.

³² Por. DP, nr 13.

Do końca życia bowiem ochrzczeni mają uczyć się tej umiejętności, która wynika z kapłaństwa wspólnego, aby składać Bogu miłą Mu duchową ofiarę (por. 1 P 2, 5). Prezbiterzy przez przyjęcie święceń nie zostają pozbawieni udziału w kapłaństwie wspólnym, nie są więc „zwolnieni” z powinności składania całym swoim życiem duchowej ofiary. Owszem, swoją posługą i przykładem powinni pomagać wiernym świeckim, aby ci potrafili spełniać ten istotny akt swojego królewskiego kapłaństwa³³. Wskazują na to słowa dekretu *Presbyterorum ordinis*: „Prezbiterzy (...) uczą wiernych składać Bogu Ojcu we Mszy świętej Boską ofiarę, a wraz z nią swe życie”³⁴.

Prezbiterzy, jako szafarze rzeczy świętych, są przede wszystkim sługami Ofiary mszy św. Ich rola jest absolutnie niezastąpiona, ponieważ bez prezbitera nie ma ofiary eucharystycznej³⁵. „Stanowi to wyjaśnienie – zauważa Jan Paweł II – istotnego znaczenia Eucharystii dla życia i posługi kapłańskiej i tym samym dla formacji duchowej kandydatów do kapłaństwa”³⁶.

Należy więc kształtować u seminarzystów „wewnętrzne postawy”, których bazę stanowi Eucharystia: postawę wdzięczności, jako że Eucharystia jest ofiarą dziękczynną; postawę ofiarności łączącą własną, osobistą ofiarę z eucharystyczną ofiarą Chrystusa; postawę miłości, umacnianą przez sakrament, który jest znakiem jedności; postawę kontemplacji i adoracji wobec Chrystusa obecnego w sposób sakramentalny³⁷.

Zdaniem Ojca Świętego, Jezus obecny w Eucharystii jest dla przyszłego kapłana najdoskonalszym wzorem cnót nadprzyrodzonych i ludzkich, którymi powinien odznaczać się w swoim życiu duchowym. Kontakt z Nim przez formację duchową, pozwala alumnowi uporządkować uczucia i pragnienia, uformować własny charakter, rozwijać cnoty, które będą go upodabniać do postawy Chrystusa³⁸.

³³ Por. S. Czerwik, *Liturgia w formacji kapłanów według nauki Soboru Watykańskiego II*, s. 100.

³⁴ DP, nr 5.

³⁵ Por. PDV, nr 48.

³⁶ *Tamże*.

³⁷ Por. *tamże*; M. Kaczmarek, *Ku doskonałości kapłana*, Częstochowa 1997, s. 99; J. Koperek, *Prawda i miłość w życiu eucharystycznym kapłana*, *Dobry Pasterz* 16/1995, s. 98-112; V. Fagiolo, *La spiritualità del prete diocesano*, Roma 1995, s. 79-84.

³⁸ Por. PDV, nr 48; E. Martinez Somalo, *Considerate la vostra vocazione. Meditazioni sul sacerdozio*, *Rivista di Vita Spirituale* 51/1997, s. 67-68; J. Wright, *Priestly maturity*, *Semi-*

Oddziaływanie Misterium Eucharystii na duchowość alumnów i kapłanów przedłuża się przez kult wspólnotowej i indywidualnej adoracji poza mszą św.³⁹.

Dokumenty soborowe i posoborowe Magisterium Kościoła ukazują, iż formacja liturgiczna kandydatów do kapłaństwa znajduje swój fundament w samej naturze kapłaństwa służebnego, z niej wypływa i ku niej zmierza. *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach* przedstawia ten związek w sposób niezwykle wyraźny: „Kapłani są (...) poświęceni Bogu przez Biskupa nie tylko do głoszenia Ewangelii i zapewnienia opieki duszpasterskiej wiernym, ale także jako ci, którzy w szczególny sposób mają udział w kapłaństwie Chrystusa, do przewodniczenia celebracjom liturgicznym, działając jako słudzy Chrystusa Głowy, który w Liturgii sprawuje nieustannie swoją funkcję kapłańską mocą Ducha Świętego dla naszego dobra”⁴⁰.

Analiza wspomnianych dokumentów wskazuje, iż promują one formację liturgiczną przenikającą i harmonizującą cztery podstawowe aspekty każdej autentycznej formacji kapłańskiej: duchowy, wspólnotowy, intelektualny i duszpasterski.

Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius* przypomina: „Trzeba nauczyć ich [alumnów] szukać Chrystusa w rzetelnym rozważaniu słowa Bożego, w czynnym obcowaniu ze świętymi tajemnicami Kościoła, przede wszystkim w Eucharystii i codziennej modlitwie liturgii godzin”⁴¹.

List okólny o niektórych pilniejszych aspektach formacji duchowej w seminariach podkreśla, iż głęboki duch liturgiczny musi ożywiać całą formację duchową⁴².

narium 10 (1970) 3, s. 820-821; M. Maciel, *La formazione integrale*, s. 127; V. Gambino, *La formazione spirituale del presbitero: configurazione a Cristo*, Salesianum 55/1993, s. 194; L. Rubbio Parrado, *Ministros de Cristo y administradores de los misterios de Dios*, Salesianum 30/1990, s. 156-158; C. A. Bernard, *Teologia spirituale*, Roma 1983, s. 305; I. Peri, *I seminari oggi. La formazione dei sacerdoti nelle circositanze attuali*, Roma 1995, s. 255; K. Dyrek, *Formacja ludzka w wychowaniu seminaryjnym do kapłaństwa w świetle dokumentów posoborowych Kościoła i literatury teologicznej (1967-1997)*, Warszawa 1998, s. 279.

³⁹ Por. *Komunia święta i kult tajemnicy eucharystycznej poza Mszą świętą dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1985, nr 56-57.

⁴⁰ *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 1.

⁴¹ DFK, nr 8.

⁴² Por. *List okólny o niektórych pilniejszych aspektach formacji duchowej w seminariach*, rozdz. II.

Jeśli chodzi o aspekt wspólnotowy, bardzo znaczące jest to, co zostało powiedziane w *Instrukcji o formacji liturgicznej w seminariach*: „Celebracja liturgiczna, która zespala każdą wspólnotę chrześcijańską w taki sposób, aby poszczególni członkowie mieli jedno serce i jednego ducha (Dz 4, 32), (...) musi formować w alumnach wspólnego ducha (...). Celebracja liturgiczna w seminarium powinna być tak organizowana, aby ukazywała w sposób ewidentny jej naturę wspólnotową i nadprzyrodzoną, i w ten sposób stawała się rzeczywiście źródłem i węzłem życia wspólnoty w seminarium, oraz aby przygotowywała dusze alumnów do jedności z kapłanami diecezjalnymi”⁴³.

Sprawowanie liturgii w seminarium winno więc być wzorcowe pod względem obrzędowym, duchowym i duszpasterskim, z zachowaniem wszelkich przepisów podanych przez księgi liturgiczne i zgodnie z zasadami podanymi przez Stolicę Apostolską i przez Konferencję biskupów⁴⁴.

W Adhortacji apostolskiej *Pastores dabo vobis* Ojciec Święty Jan Paweł II podkreśla: „Formacja do kapłaństwa i duszpasterskiej posługi, która ze swej natury ma charakter kościelny, wymaga, by seminarium nie było postrzegane jako rzeczywistość czysto zewnętrzna, powierzchowna, ani też traktowane jako zwykłe miejsce zamieszkania i nauki: winno być pojmowane w sposób duchowy i głęboki, jako szczególna wspólnota kościelna, która przeżywa na nowo doświadczenie Dwunastu zgromadzonych wokół Chrystusa”⁴⁵.

Ogromnie ważna jest różnorodność w sposobie sprawowania czynności liturgicznych. Odnosi się to zwłaszcza do sposobu celebracji Eucharystii, nabożeństw słowa Bożego i wszelkich innych. Chodzi tutaj przede wszystkim o umiejętność prawidłowego wyboru spośród wielu możliwości zaofiarowanych przez księgi liturgiczne, o wybór nowych tekstów itp.⁴⁶.

Ważna jest również znajomość języka łacińskiego oraz stosowanie śpiewu gregoriańskiego, który „Kościół uznaje za własny śpiew liturgii rzymskiej i dlatego w czynnościach liturgicznych powinien

⁴³ *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 12.

⁴⁴ Por. *tamże*, nr 16.

⁴⁵ PDV, nr 60.

⁴⁶ Por. *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 17.

on zajmować pierwsze miejsce wśród innych równorzędnych rodzajów śpiewu⁴⁷.

W formacji liturgicznej seminarzystów należy unikać tego, aby nie pojmowali oni i nie przeżywali celebracji liturgicznych jako ćwiczenia, mające przygotować ich praktycznie do wykonywania posługi duszpasterskiej. Trzeba dołożyć wszelkich starań, by liturgia sprawowana w seminarium stanowiła dla nich źródło i szczyt formacji duszpasterskiej i chrześcijańskiej. Powinno uczynić się wszystko, aby przez modlitwę zgłębiali bogactwa modlitwy Kościoła, ażeby nią uświęceni sami mogli w przyszłości prowadzić innych do Boga⁴⁸.

Odnosnie do formacji intelektualnej, dokumenty Magisterium dostarczają szczegółowe przepisy, które podkreślają niezastąpioną rolę liturgii w formacji teologicznej kandydatów do kapłaństwa.

Relację zaś między formacją liturgiczną i apostołatem można znaleźć opisaną w następującej normie: „Formacja liturgiczna nie może być uznana za doskonałą, jeśli nie odkryje alumnom swoich ścisłych związków z życiem codziennym, z wymaganiami apostołskimi, z prawdziwym świadectwem wiary żywej i działającej za pośrednictwem miłości⁴⁹”.

Formacja liturgiczna opiera się na praktyce

Cecha charakterystyczna formacji liturgicznej, która została w sposób szczególny podkreślona w *Instrukcji o formacji liturgicznej w seminariach* i która stanowi jedną z jej największych wartości jest jej charakter mistagogiczny, to jest ścisły związek z życiem i praktyką. Liturgia, dla przyszłego kapłana, nie może nigdy stać się zwykłym przedmiotem studiów teoretycznych, ale musi być dla niego przede wszystkim doświadczeniem podstawowym, elementem esencjalnym jego życia. Liturgii, podobnie jak i całej teologii, nie można studiować w sposób wyłącznie teoretyczny i bezosobowy, tak jak studiuje się nauki fizyczne czy matematyczne.

⁴⁷ Episkopat Polski, *Instrukcja o muzyce liturgicznej po Soborze Watykańskim II*, 8 II 1979, nr 18, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1993*, bmrw, s. 287-298.

⁴⁸ Por. *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 20; T. Syczewski, *Formacja liturgiczna alumnow i kapłanów w posoborowych dokumentach Kościoła*, Liturgia Sacra 9 (2003) 1, s. 52-53.

⁴⁹ RFIS, nr 53.

Praktyka i teoria stanowią fundamentalny wymiar formacji liturgicznej i dlatego nigdy nie można o nim zapomnieć. Kongregacja Edukacji Katolickiej wierna tej zasadzie precyzuje: „Każda autentyczna formacja liturgiczna wymaga nie tylko teorii, ale także i praktyki”⁵⁰. „Formacja taka ma podwójny cel: praktyczny (mistagogiczny), który dotyczy prostej i uporządkowanej celebracji liturgii oraz teoretyczny (doktrynalny), który kładzie nacisk na nauczanie liturgii jako jednej z najważniejszych dyscyplin teologicznych”⁵¹.

Dlatego, zadaniem profesora liturgiki jest nie tylko przekazanie wiedzy teoretycznej, ale przede wszystkim wprowadzenie alumnów w życie liturgiczne i w jego naturę duchową. Jest oczywiste, iż by taka jedność między życiem i wiedzą liturgiczną mogła stopniowo realizować się w alumnach, musi ona najpierw zaistnieć w wychowawcach. W świetle tej zasady pedagogicznej, profesor liturgiki mało pobożny i niedbale celebrujący czynności liturgiczne, staje się niezrozumiały dla seminarzystów i jego misja z góry skazana jest na niepowodzenie.

Dlatego *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, traktując o przymiotach profesora przypomina, iż „profesor, aby mógł wprowadzać skutecznie alumnów w życie liturgiczne i w jego naturę duchową, musi być przeniknięty duchem modlitwy publicznej Kościoła (...) świadomy, że jego zadanie nie jest jedynie naukowe i techniczne, ale raczej mistagogiczne”⁵².

Taka postawa jest wymagana od wszystkich przełożonych i profesorów seminarium oraz od profesorów Instytutów i Wydziałów Teologicznych, na które uczęszczają seminarzyści. Dlatego gorąco się zaleca, by również profesorowie, niemieszkający w seminarium, byli co najmniej kilka razy w roku zapraszani do uczestnictwa w celebracji seminaryjnej liturgii⁵³. Nie ulega wątpliwości, że seminarium przez intensywną promocję życia liturgicznego może w dużym stopniu ułatwić nauczanie liturgii w Instytutach i na Wydziałach Teologicznych. Doświadczenie uczy, że nawet najlepszy profesor liturgiki nie osiągnie dobrych wyników nauczania, jeśli celebracje liturgiczne w seminarium będą nużące i źle przygotowane. Z drugiej

⁵⁰ *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 2.

⁵¹ *Tamże*, nr 7.

⁵² *Tamże*, nr 51.

⁵³ Por. *tamże*, nr 12.

strony, Instytuty i Wydziały Teologiczne nie mogą pozostać obojętne w stosunku do ważnego zadania, jakie mają do spełnienia w relacji do kandydatów do kapłaństwa.

Ojciec Święty Jan Paweł II w liście *Domenicae Cenae* zauważa, iż aktualna sytuacja w Kościele (w parafiach, w Instytutach i Wydziałach Teologicznych) wymaga „nowej, intensywnej edukacji”, „nowej świadomości i dojrzałości duchowej”, „nowej odpowiedzialności za Słowo”, aby przez dobre wykształcenie i wprowadzenie liturgii w praktykę Kościoła, móc nadać całej soborowej odnowie liturgicznej odpowiednią głębię i prawdziwy rozmach⁵⁴.

Z wymienionych wyżej względów przygotowanie liturgiczne przyszłego kapłana nie może się ograniczać jedynie do prostego wyćwiczenia gestów przewidzianych przez rytuał w czasie praktyki duszpasterskiej.

Przeciwnie, liturgia musi być przeżywana w całej swej pełni, *hic et nunc*. Tylko w ten sposób będzie mogła uformować w seminarzystach dyspozycje właściwe dla autentycznego pasterza. We wszystkich zatem seminariach powinny zaistnieć sprzyjające warunki, by wprowadzić przyszłego kapłana, pod fachowym przewodnictwem przełożonych i profesorów, w całe bogactwo obrzędów Ofiary eucharystycznej i Liturgii Godzin; w prawdziwy charakter kościelny wspólnoty liturgicznej; w atmosferę nadprzyrodzoną niedzieli; w autentyczną duchowość sakramentu pokuty, posługi lektoratu i akolitu oraz święceń diakonatu i prezbiteratu⁵⁵; w poznanie i wykonywanie przez alumnów całej serii najbardziej rozwiniętych i bogatych w formy celebracji liturgicznych roku liturgicznego⁵⁶.

Praktyka liturgiczna w seminarium, wzbogacona odpowiednimi praktykami parafialnymi zwłaszcza w okresie diakonatu i wakacji⁵⁷, ma mieć dla przyszłych prezbiterów charakter wzorcowy i stanowić silny punkt odniesienia dla życia w apostołstwie, które ich oczekuje.

Zapewnienie przyszłemu kapłanowi-pasterzowi właściwej formacji liturgicznej jest ogromnie ważne. Dla prawdziwego duszpasterza liturgia nie stanowi czystej formalności, lecz fundament

⁵⁴ Por. Giovanni Paolo II, *Lettera „Domenicae Cenae”*, L'Osservatore Romano, 19 III 1980, s. 3.

⁵⁵ Por. *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 37.

⁵⁶ Por. *tamże*, nr 33.

⁵⁷ Por. *tamże*, nr 21.

i centrum całego życia. Jego wiedza nie ogranicza się do znajomości części zewnętrznej życia liturgicznego, jego aspektu estetycznego, dyscyplinarnego i historycznego. Dotyczy ona także, i przede wszystkim, samej duszy świętych funkcji, ich istoty teologicznej i duchowej. Liturgia jest dla niego wiedzą, którą nabywa się przez studia i jednocześnie przez życie, tj. żyjąc i praktykując to, czego się nauczyło. Solidna wiedza i głębokie życie liturgiczne kształtują w nim nierozzerwalną jedność. To one pomagają kapłanowi w osiągnięciu jasności i pewności w posłudze duszpasterskiej. Tworzą prawdziwy i właściwy „sens liturgiczny”, głębokie przekonania, które czyni go zdolnym do zrozumienia prawdziwego znaczenia aktualnych zmian, utrzymywania właściwej równowagi i unikania fałszywych kroków. Życie i kultura liturgiczna w kapłanie dobrze uformowanym musi osiągnąć taką pełnię i dojrzałość, aby nie tylko on sam mógł żyć duchowo, ale i owczarnia powierzona jego troskom.

Formacja liturgiczna wymaga odpowiedniej metody studium liturgii

Liturgia jest w sposób szczególny predestynowana do tego, by chronić seminarzystów i prezbiterów przed rozdzwieniem między wiarą, teologią i życiem z wiary; między studium liturgiki a innymi dyscyplinami teologicznymi.

Zwraca na to uwagę m.in. Instrukcja *Doctrina et exemplo* o formacji liturgicznej seminarzystów: „Liturgia (...) ubogaca życie przyszłego sługi świętych misteriiów w różny sposób, tak pod względem doktrynalnym jak duchowym i ludzkim. Liturgia bowiem jako aktualizacja Odkupienia, w jedności tego samego działania łączy praktykę wiary, całego poznania teologicznego i postępowania moralnego; w wykonywaniu jednej czynności zespała wielorakie aspekty chrześcijańskiego życia. Będąc wyrazem doktryny, liturgia niczego nie ujmuje obiektywności wiary i wiedzy teologicznej, na której się opiera, lecz podnosi ją z płaszczyzny wiedzy spekulatywnej na wyżyny życia kultu. Jako sprawowanie misteriiów, w przedziwny sposób kształtuje i umacnia poczucie Boga (*sensum Dei*) oraz prowadzi do uwielbienia Bożej transcendencji.

W ten sposób również liturgia zabezpiecza przed rozczłonkowaniem i oddzieleniem od siebie dyscyplin teologicznych. Pozwala na to, aby można było łatwiej z nich korzystać w przyszłym posługiwaniu. Nauki kościelne oświetlone blaskiem liturgii otrzymują od niej

nową siłę: Pismo święte znajduje pełniejszy sens; dogmat rozkwita w adorację; nauka obyczajów sięga pobożności; historia staje się pieśnią na cześć Opatrzności; prawo zmierza do tego, aby zalecać miłość⁵⁸.

Powyższa instrukcja oraz *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach* przedstawiają też krótkie, ale bardzo cenne dyspozycje dotyczące odnowionej metody studium liturgii.

Dokumenty te uwypuklają przede wszystkim rolę profesora liturgiki, od którego w głównej mierze zależy realizacja odnowy metody studium liturgii. Dlatego powinien on być znawcą teologii i historii, ekspertem w sprawach duszpasterskich i mieć głęboką wrażliwość na modlitwę publiczną Kościoła⁵⁹. Musi mieć także niezbędne przymioty naukowe i dydaktyczne i być przede wszystkim mistagogiem. Odnowa liturgiczna powierzona jest również profesorom innych przedmiotów teologicznych przewidzianych przez program studiów seminaryjnych. Są oni wezwani do ukazywania alumnom, zgodnie z istotnymi wymaganiami poszczególnych dyscyplin, historii zbawienia i misterium Chrystusa w ścisłej relacji do liturgii i jedności formacji kapłańskiej. To zalecenie zakłada oczywiście ścisłą współpracę wszystkich profesorów. Jest ona niezbędna, by można było przedstawić seminarzystom główne misteria chrześcijaństwa, które ożywiają całą liturgię i ukierunkowują życie Kościoła. Współpraca taka wymaga częstych spotkań i rozmów, w celu uniknięcia w wykładach powtórzeń i sprzeczności oraz osiągnięcia wzajemnego zrozumienia. Ponadto, profesorowie będą mogli w ten sposób ukazać jedność teologii oraz pomóc alumnom w nabyciu podczas studiów koniecznej syntezy doktryny katolickiej.

Zgodnie z zaleceniami Konstytucji *Sacrosanctum Concilium* w studium liturgii należy położyć szczególny nacisk na wyrobienie u seminarzystów głębokiej zażyłości z Pismem Świętym stanowiącym bazę modlitwy publicznej Kościoła. Prawdziwa odnowa metody studium liturgii wymaga częstego kontaktu ze słowem Bożym, zrozumienia go i opartej na Nim „pobożności”⁶⁰. Studenci nie rozumieją lektur, modlitw, psalmów, hymnów, czynności i znaków liturgicznych, słowem, całej liturgii nasyconej Pismem Świętym, jeśli

⁵⁸ *Instrukcja „Doctrina et exemplo” o formacji liturgicznej seminarzystów*, nr 6.

⁵⁹ Por. *tamże*, nr 66; *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 51.

⁶⁰ Por. KL, nr 24.

wcześniej nie umiują Biblii i nie osiągną wystarczającej znajomości egzegezy i teologii biblijnej. Obowiązkiem profesorów jest przypominanie alumnom „wielkiego bogactwa nauki Pisma świętego, które odnowiona liturgia proponuje wiernym, oraz że wszystkie czynności i znaki liturgiczne otrzymują swoje znaczenie z Biblii. Stąd przyszli kapłani winni koniecznie nabyć głęboką znajomość ksiąg świętych i historii zbawienia i traktować ją nie tylko jako wiedzę egzegetyczną, ale jako «żywą znajomość Pisma świętego potwierdzoną przez czcigodną tradycję obrzędów wschodnich i zachodnich»⁶¹.

Wraz z pogłębieniem słowa Bożego obecnego w liturgii, należy alumnom wyjaśniać znaczenie czynności, tekstów, obrzędów i znaków liturgicznych. Trzeba tego dokonać w taki sposób, by zostały uwypuklone zawarte w nich skarby doktrynalne i treści pogłębiające życie duchowe.

Studium *Institutiones* wstępów do Mszału i Brewiarza oraz *Praenotanda* każdego tytułu *Rytuału Rzymskiego* powinno prowadzić do odkrycia przez seminarzystów doktryny teologicznej, zastosowania duszpasterskiego i aspektu duchowego obrzędów i ich poszczególnych elementów⁶².

Całe studium będzie mogło być jeszcze bardziej owocne, jeśli alumnom przedstawi się teksty, obrzędy, znaki, gesty liturgiczne w kontekście historii liturgii. Mówią o tym wyraźnie Instrukcja *Doctrina et exemplo o formacji liturgicznej seminarzystów* oraz *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*. Ponadto, dokumenty te zalecają w studium liturgii potrzebę starannego przedstawienia historii obrzędów, ażeby zrozumieć ich znaczenie i rozróżnić we właściwy sposób ich części niezienne, pochodzące z ustanowienia Bożego, od tych, które przez wieki ulegały zmianom, ponieważ składały się z elementów niestanowiących wewnętrznej natury liturgii⁶³.

Przedstawiając historyczną ewolucję obrzędów liturgicznych, należy też podkreślić znaczenie tradycji Kościołów wschodnich: „W nich bowiem, jako odznaczających się czcigodną starożytnością, jaśnieje to, co począwszy od Apostołów poprzez Ojców tworzy

⁶¹ *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 52.

⁶² Por. *tamże*, nr 46.

⁶³ Por. *Instrukcja „Doctrina et exemplo” o formacji liturgicznej seminarzystów*, art. 5 cz. I: *Lineamenta curriculi institutionis liturgicae; Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 47.

Tradycję, a co stanowi część objawionego przez Boga i niepodzielnego dziedzictwa Kościoła powszechnego”⁶⁴.

Jest oczywiste, iż przez zrozumienie i studium porównawcze obrzędów liturgicznych obowiązujących w Kościele wschodnim i zachodnim, umysł alumna otworzy się na szeroki horyzont, który go wzbogaci, nie tylko z punktu widzenia historycznego, ale także teologicznego, duchowego i duszpasterskiego. Perspektywa historyczna będzie również dla niego bodźcem do zgłębiania prawd wiary w różnym stopniu wyakcentowanych w poszczególnych okresach historycznych i uzdolni go do zrozumienia w jakim sensie kult liturgiczny stanowi *locus theologicus*.

W związku z odnową metody studium liturgii, wydaje się również znamienne zalecenie, według którego sama natura liturgii musi być tłumaczona z punktu widzenia teologicznego, jak to zostało zasugerowane w numerach 5-11 soborowej Konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*⁶⁵. Jest to zalecenie, które stanowi jakby bazę odnowy metody studium liturgii. Ponadto, jest to zasada, która może być uważana za najlepszy owoc studiów ostatnich lat, dotyczących liturgii rozumianej jako dyscypliny naukowej oraz związku zachodzącego między liturgią a teologią.

W celu pogłębienia studium teologicznego liturgii i znalezienia rozwiązań wielu trudności, które napotykają duszpasterze, należy też wykorzystać wkład nauk humanistycznych. Szczególną uwagę trzeba poświęcić sprawdzonym osiągnięciom antropologii, socjologii, lingwistyki, historii porównawczej religii. Ich wykorzystanie powinno jednak dokonywać się w granicach nakreślonych przez wymiar nadprzyrodzony liturgii. Przez to sprecyzowanie pragnie się podkreślić, że alumn musi zrozumieć, iż liturgia jest przede wszystkim nauką o rzeczywistościach boskich. Nauki humanistyczne mają jedynie służyć pomocą w lepszym jej zrozumieniu i w żadnym wypadku nie mogą zaciemniać pochodzenia i natury liturgii. Z myślą o tym zaleca się, aby seminarzyści kultywowali: „sens rozeznania, po to by stali się zdolnymi właściwie doceniać znaczenie tych nauk i jednocześnie omijać to wszystko, co mogłoby prowadzić do

⁶⁴ Sobór Watykański II, *Dekret o katolickich Kościołach Wschodnich*, „*Orientalium Ecclesiarum*”, 21 XI 1964, nr 1.

⁶⁵ Por. *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 49.

umniejszenia prawdziwego znaczenia nadprzyrodzonego kultu katolickiego”⁶⁶.

W dalszej kolejności, przy wykorzystywaniu osiągnięć nauk humanistycznych należy przestrzegać zasady, według której zamiast mnożenia liczby dyscyplin w programie nauczania seminaryjnego, winno się wzbogacać dyscypliny już istniejące o nowe zagadnienia i aspekty humanistyczne⁶⁷. Nie chodzi tu o to, by doprowadzić do pomieszania metod, ale o lepsze zrealizowanie zalecenia soborowego Dekretu o formacji kapłańskiej *Optatam totius*: „[alumni] powinni nauczyć się szukać rozwiązywania ludzkich problemów w świetle Objawienia, stosować jego wieczne prawdy do zmiennych warunków ludzkiego życia i głosić je w sposób zrozumiały dla współczesnych ludzi”⁶⁸.

Wierność powyższej zasadzie jest warunkiem niezbędnym, by nauki humanistyczne mogły być pomocne do lepszego zrozumienia samego człowieka, jego kultury i języka.

Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach zaleca nadto dążyć do przekazania alumnom pewnej syntezy wiedzy teologicznej na temat liturgii w ostatnim okresie studiów⁶⁹.

* * *

Dokumenty soborowe i posoborowe Magisterium Kościoła dotyczące formacji liturgicznej w seminariach wskazują, iż celem takiej formacji winno być nie tylko wprowadzanie alumnów w ducha religijności i wiary, ale przede wszystkim uczenie ich prawdziwości w oddawaniu czci Bogu. To właśnie cześć Boża powinna być podstawą wszelkiej modlitwy i formacji przyszłych kapłanów. Eucharystia ma stanowić centrum życia alumna. Formacja liturgiczna winna być zorganizowana w taki sposób, by ogarniała swoją tajemnicą i świętością. Nie może być w niej pośpiechu; ma ją cechować duch skupienia i powagi.

Ponadto, formacja ta ma pomóc ukształtować u seminarzystów odpowiednie postawy moralne. Winna prowadzić do coraz głębszego ukształtowania osobowości ludzkiej, chrześcijańskiej i kapłań-

⁶⁶ *Tamże*, nr 50.

⁶⁷ Por. *tamże*.

⁶⁸ DFK, nr 16.

⁶⁹ Por. *Instrukcja o formacji liturgicznej w seminariach*, nr 55.

skiej. Udział w sprawowanej liturgii winien dawać kandydatom do kapłaństwa możliwość ściślejszego zjednoczenia się z Chrystusem-Kapłanem.

Zadaniem bardzo ważnym pozostaje więc ciągle uwrażliwianie wychowawców seminariów na potrzebę zapobiegania rozbieżności między teorią wykładaną w seminarium i życiem liturgicznym wspólnoty alumnów a stylem sprawowania liturgii w praktyce parafialnej. To bowiem, co niekiedy dzieje się na naszych oczach i czego jesteśmy świadkami, budzi wielką troskę. Złe przykłady i dysonans między zasadami a życiem, prowadzi do relatywizmu i zgorszenia u seminarzystów i młodych prezbiterów. W trosce o właściwą formację liturgiczną przyszłych kapłanów powinno się zabiegać o jedność działania alumnów, wychowawców i profesorów, a także proboszczów, wikariuszy i wiernych świeckich.

Należy również podkreślić, że formacja liturgiczna przyszłego duszpasterza, choć ma duże znaczenie w całościowym procesie formacyjnym, stanowi jednak jeden z wielu jego wymiarów. Nie można także ograniczać całej działalności duszpasterskiej kapłana wyłącznie do sprawowania czynności liturgicznych. Działalność kapłana-duszpasterza z pewnością wykracza poza liturgię, choć w niej i z niej się rozwija i czerpie swe żywotne siły. Doświadczenie uczy, że tylko ten kapłan, który celebrowa boskie misteria z dużą pobożnością, kontempluje je w adoracji i medytacji jest zdolny odkrywać dzień po dniu autentyczność swojej misji duszpasterskiej i przeżywać ją w wierności ideałom kapłańskim z entuzjazmem i radością.

ks. Ryszard SELEJDAK